

2.11 «НАУКОВИЙ ВІСНИК ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ. ІСТОРІЯ» ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ПЛАТФОРМА ІСТОРИЧНИХ СТУДІЙ (1996–2024 РР.)*

Микола Гуйванюк

Інституціоналізація наукових періодичних видань відіграє ключову роль у формуванні наукових шкіл та забезпеченні комунікативного простору в академічному середовищі.

«Науковий вісник Чернівецького університету. Історія» став важливим компонентом розвитку історичної науки в західному регіоні України, забезпечивши інтеграцію локальних досліджень у загальнонаціональний та міжнародний науковий дискурс.

Комплексний історіографічний аналіз еволюції цього видання дає змогу простежити трансформацію методологічних підходів, тематичного спрямування й інституційних засад розвитку історичної науки в Чернівецькому національному університеті.

З моменту заснування історичного факультету в Чернівецькому державному університеті в 1945 р., науково-дослідницька діяльність викладацького складу розглядалась як один із пріоритетних напрямів функціонування підрозділу, поряд із підготовкою фахівців-істориків. Утім, протягом усього радянського періоду факультет не мав власного періодичного наукового видання, яке б слугувало інституційною платформою для репрезентації наукових досліджень чернівецьких істориків, хоча такі спроби час від часу здійснювалися.

За відсутності власного часопису науковці факультету публікували результати своїх досліджень у союзних і республіканських виданнях, що мали загальнодержавне значення. Використовувалися також регіональні академічні видання, що функціонували у Львові, Чернівцях та інших наукових центрах України.

Особливу роль у поширенні наукових здобутків відігравали матеріали наукових конференцій різних рівнів – від загальносоюзних до регіональних, які проводилися з актуальних проблем історичної науки.

Варто зазначити, що наукові публікації радянського періоду, попри їхню академічність, певну глибину, новаторство, характеризувалися ідеологічною заангажованістю, методологічною детермінованістю постулатами марксистсько-ленінської парадигми та тенденційністю у висвітленні історичних процесів, що суттєво обмежувало можливості об'єктивного історичного пізнання.

Проголошення незалежності України в 1991 році ознаменувало початок нового етапу розвитку історичної науки в Чернівецькому університеті.

* DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-594-5-15>

Цей період характеризувався фундаментальними змінами в методологічних підходах: відходом від догматичних ідеологем, розширенням тематичного діапазону наукових досліджень, деідеологізацією історичного пізнання та скасуванням табування низки проблем національної історії. Ці фактори, безумовно, сприяли кількісному і якісному зростанню наукової продукції факультету.

У перші кілька років після проголошення незалежності чернівецькі історики продовжували публікуватися в існуючих історичних виданнях, які зазнали змістового й ідеологічного переформатування відповідно до нових суспільно-політичних реалій. У цей час суттєво активізувалася міжнародна наукова комунікація, що дало змогу чернівецьким історикам публікувати свої наукові праці в історичних часописах Канади, Польщі, Австрії, Німеччини.

Важливим напрямом репрезентації наукових досліджень залишалися матеріали наукових конференцій, які регулярно проводилися на історичному факультеті.

Інтенсифікація наукових досліджень була зумовлена також інституційними чинниками, зокрема зростанням контингенту студентів, а отже, збільшенням кількості науково-педагогічних працівників. Ці фактори актуалізували потребу у створенні власного фахового наукового видання, яке б забезпечило систематичну публікацію результатів наукових досліджень чернівецьких істориків.

У 1996 році рішенням Вченої ради університету за підтримки ректора С. Костишина було засновано загальноуніверситетське наукове видання «Науковий вісник Чернівецького університету», концептуальна структура якого передбачала поділ на серії відповідно до спеціальностей, за якими здійснювалася підготовка фахівців в університеті. Загальне керівництво виданням було покладено на професора Миколу Ткача, який обіймав посаду шеф-редактора.

Відповідно до концепції редакційної ради університету, нумерація збірників була загальною для всіх серій, що відображало єдність наукового видання попри тематичну диференціацію.

«Науковий вісник Чернівецького університету», що видавався на історичному факультеті, отримав серію «Історія», яка була зареєстрована в Міністерстві України у справах преси та інформації (свідоцтво № 2158 серія KB від 21.08.1996) як загальнодержавне видання з присвоєнням ISBN 966-568-115-X. Це забезпечило легітимність видання та його відповідність нормативним вимогам до наукових часописів.

Редакційну колегію серії очолив декан історичного факультету, доктор історичних наук, професор Ю. Макар. До складу редколегії увійшли провідні науковці факультету: доктори історичних наук В. Ботушанський, В. Холевчук, С. Троян, кандидат історичних наук О. Добржанський та кандидат

філософських наук В. Струтинський, якого було призначено відповідальним секретарем. Такий склад редколегії забезпечував високий науковий рівень видання та репрезентацію різних напрямів історичних досліджень.

У 1996 році вийшов друком перший випуск збірника під номером 6–7, наступний – 36 і т. д., з дотриманням принципу зростання загальної нумерації.

Важливою віхою в розвитку «Наукового вісника Чернівецького університету. Серія: Історія» стало його включення у 2000 році до переліку наукових фахових видань Вищої атестаційної комісії України. Це суттєво підвищило статус збірника та розширило його читацьку аудиторію, залучивши до публікації дослідників з інших наукових центрів України.

З 2002 року відбулося розширення тематичного профілю видання, яке отримало статус фахового не лише з історії, а й з політичних наук та міжнародних відносин.

Така інтеграція суміжних галузей соціогуманітарного знання сприяла міждисциплінарному підходу в дослідженнях і збагаченню методологічного інструментарію історичної науки. У такому міждисциплінарному форматі вісник функціонував до 2014 року, забезпечуючи публікацію результатів досліджень із широкого спектра проблем історичної науки та суміжних дисциплін.

Після подій Революції гідності 2013–2014 рр. в Україні розпочалися фундаментальні трансформації в освітній і науковій галузях, спрямовані на інтеграцію вітчизняної науки в європейський та світовий науковий простір.

Відповідно до нових нормативних вимог і викликів часу, «Науковий вісник Чернівецького університету. Історія» зазнав суттєвого переформатування, набувши статусу періодичного наукового журналу із чіткою періодичністю та структурою.

Було здійснено комплексне оновлення редакційної колегії, яку очолив доктор історичних наук, професор О. Добржанський. Принципово важливим аспектом цієї трансформації стала інтернаціоналізація редакційної політики: до складу редколегії, окрім провідних українських науковців, увійшли представники академічних установ США, Польщі, Франції, Румунії, Словаччини. Відповідальним секретарем редколегії було призначено кандидата історичних наук, доцента М. Гуйванюка.

Важливим етапом інтеграції журналу в міжнародний науковий простір стало його включення у 2017 році до науково-метричної бази даних Index Copernicus. Станом на 2024 рік журнал індексується в таких науково-метричних базах: Index Copernicus, DOAJ Listing, ERIH PLUS criteria for inclusion, Google Scholar, Scilit, Sherpa Romeo, а також представлений у репозитарії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (вебсайт: <http://hj.chnu.edu.ua>).

Показником міжнародного визнання журналу стала систематична публікація на його сторінках досліджень науковців із США, Канади, Німеччини, Австрії, Польщі, Румунії, Молдови, що забезпечує інтеграцію українських історичних студій у глобальний науковий дискурс і сприяє налагодженню міжнародної наукової комунікації.

«Науковий вісник Чернівецького університету. Історія» є вагомим джерелом історичних досліджень, що охоплює широкий спектр тематичних напрямів. Аналіз змістового наповнення вісника дає змогу виокремити ключові рубрики та простежити еволюцію наукових інтересів чернівецьких істориків, а також істориків України та зарубіжжя протягом 1996–2024 років.

Комплексне дослідження представлених матеріалів уможливило виявлення основних тенденцій розвитку історичної науки в регіональному та загальнонаціональному контекстах.

Історична біографістика стала одним із ключових напрямів наукового вісника, зосереджуючись на дослідженні життя й наукової спадщини визначних істориків та діячів. Ця рубрика розпочалася з публікацій О. Федорука та О. Мостіпаки, присвячених А. Жуковському. Особливістю цих робіт стало те, що вперше у вітчизняному науковому просторі А. Жуковського було представлено як українського історика-енциклопедиста світового рівня. Крім того, було проаналізовано його дослідження постаті Петра Могили – видатного київського митрополита та культурно-освітнього діяча (1996. Вип. 6–7).

Розвиток біографістики у віснику продовжився створенням тематичної рубрики «Оглобленіана» (2000. Вип. 73–74), присвяченої видатному українському історику з діаспори Олександру Оглоблину. Аналіз публікацій Л. Винара, Ю. Макара, О. Добржанського, Т. Марусик та Ф. Яценюка демонструє консолідовану позицію авторів щодо визначної ролі О. Оглоблина в українській історичній науці XX століття. Прикметно, що науковці одностайно відзначають вагомість внеску Оглоблина в розвиток української історіографії, ставлячи його в один ряд із найвидатнішими українськими дослідниками минулого століття.

Особливістю розвитку біографістики у віснику є також створення ювілейних рубрик, присвячених сучасним історикам Чернівецького університету.

Зокрема, до 70-річчя Юрія Макара (2005. Вип. 272) було представлено розділ «Статті про ювіляра», де колеги й учні вченого: О. Макар, В. Макар, Н. Калиниченко, В. Фісанов, В. Колесник та Л. Коберський – висвітлили його життєвий і науковий шлях.

Подібний підхід простежується і в матеріалах, присвячених 60-річчю О. Добржанського (2019. № 1), де, крім аналітичних статей про ювіляра, представлено бібліографію його праць і перелік підготовлених під його керівництвом дисертацій, що дає змогу оцінити масштаб наукового впливу вченого.

Сайт Наукового вісника Чернівецького національного університету

Аналіз публікацій з історичної біографістики свідчить про поступову інституціоналізацію цього напрямку в «Науковому віснику» та формування особливої дослідницької методології, що поєднує біографічний аналіз із вивченням наукової спадщини істориків.

Окремим тематичним блоком у «Науковому віснику» представлені дослідження історії та сучасного розвитку Чернівецького університету. Ці матеріали особливо актуалізувалися у зв'язку з відзначенням 125-річчя заснування університету, що знайшло відображення в публікаціях Ю. Макара «Ювілей університету: підсумки і перспективи історико-наукових досліджень» та В. Ботушанського «Чернівецькому національному університету – 125 років. Історія та сучасність» (2000. Вип. 96–97).

Порівняльний аналіз університетознавчих публікацій дає змогу виокремити декілька дослідницьких підходів:

- хронологічний – дослідження окремих періодів історії університету: В. Ботушанський «Чернівецький університет у роки Першої світової війни» (2017. № 2);
- інституційний – вивчення структурних підрозділів: В. Ботушанський, О. Добржанський «Тридцятирічний ювілей кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» (2020. № 2);
- персоналістичний – аналіз діяльності керівництва закладу: В. Ботушанський «Ректори чернівецького університету 50-х рр. XX – початку XXI ст. на сторінках буковинської преси» (2016. № 1);
- дискурсивний – дослідження наукового середовища (З. Зайцева «Український гуманітарний дискурс у Чернівецькому університеті імені Франца Йосифа» (2016. № 2).

Характерною особливістю університетознавчих публікацій є їх комплексний характер, що поєднує фактографічний матеріал з аналітичним осмисленням ролі університету в культурному та науковому розвитку регіону та країни.

«Науковий вісник Чернівецького університету. Історія» приділяє значну увагу регіональним історичним дослідженням, зокрема історії Чернівців та інших населених пунктів Буковини. Випуск 376–377 (2008 р.) презентує цілу низку публікацій, присвячених різним аспектам історії Чернівців.

Аналіз цих матеріалів дає змогу виокремити декілька тематичних напрямів:

- архітектурно-містобудівний (Т. Марусик «Колишня резиденція буковинських митрополитів – пам'ятка архітектури світового значення», М. Никирса «Історія містобудування та архітектури міста Чернівці у фондах Державного архіву Чернівецької області»);
- інфраструктурний (В. Ботушанський, О. Ботушанський «Зародження автомобільного транспорту в Чернівцях»);
- громадсько-політичний (М. Гуйванюк «Чернівці – координаційний центр січового руху Буковини на початку ХХ ст.»);
- дипломатичний (Т. Івасютин «Французьке консульське агентство в Чернівцях у міжвоєнний період»);
- етнонаціональний (О. Суровцев «Становище чернівецького єврейства в період румуно-німецької окупації міста у 1941–1944 роках»);
- культурно-освітній (О. Шилюк «Наукова бібліотека Чернівецького університету в 40-х роках ХХ ст.»).

Крім Чернівців, об'єктом історичних досліджень стало місто Кіцмань. Публікація М. Чучка «Кіцмань у молдавську добу (до 600-річчя з часу першої документальної згадки про поселення над Совицею)» (2013. Вип. 676–677) демонструє залучення джерельної бази для дослідження ранньої історії буковинських поселень.

Особливістю регіональних історичних досліджень у «Науковому віснику» є методологічний плюралізм та інтердисциплінарність, що дає можливість розглядати локальну історію в широкому контексті загальнонаціональних та європейських історичних процесів.

Окремою тематичною рубрикою в «Науковому віснику» представлені військово-історичні дослідження, зокрема присвячені Хотинській війні 1621 року. Випуски 2022–2023 років містять серію публікацій, що аналізують цю подію з різних перспектив.

Порівняльний аналіз цих робіт виявляє кілька дослідницьких підходів:

- геополітичний – дослідження міждержавних відносин: М. Чучко «Участь Молдавії і Валахії у Хотинській війні 1621 року» (2022. № 1);

— деміфологізаційний — критичний аналіз історичних наративів: Вал. Степанков, Віт. Степанков «Польсько-Турецька війна 1620–1621 років: міфи й історична дійсність» (2022. № 1);

— джерелознавчий — введення до наукового обігу нових джерел: Ю. Гейде, Г. Яценюк «Польсько-Османська війна у вірменській перспективі. Вірменська хроніка Кам'янця та Хотинська битва 1621 року» (2023. № 2).

Особливістю цих публікацій є прагнення до деконструкції усталених історичних міфів та переосмислення ролі Хотинської війни в історії України та Центрально-Східної Європи.

Важливим компонентом «Наукового вісника Чернівецького університету. Серія: Історія» є публікації дискусійного характеру, що демонструють плюралізм поглядів чернівецьких істориків на проблемні питання історії України та Буковини.

Яскравим прикладом є полеміка щодо постаті Г. Купчанка, представлена в публікаціях Л. Ковалець «Таки наш Григорій Купчанко: спроба перепрочитання історії українського вченого, письменника, громадсько-культурного та політичного діяча» (2022. № 2) та О. Добржанського «Ні, таки не наш Григорій! Декілька рефлексій щодо постаті буковинського журналіста і науковця Г. Купчанка» (2023. № 1, № 2).

Аналіз цієї дискусії дає змогу виявити методологічні підходи авторів до оцінки історичних постатей:

— ревізійністський підхід (Л. Ковалець) — спроба переоцінки діяльності Г. Купчанка та його внеску в українську культуру;

— критично-аналітичний підхід (О. Добржанський) — критичний аналіз громадсько-політичної діяльності Г. Купчанка в контексті національних рухів на Буковині.

Наявність такої полеміки свідчить про відкритість «Наукового вісника» до різних інтерпретацій історичних подій та постатей, що відповідає принципам науковості й об'єктивності історичного пізнання.

Певну частину публікацій «Наукового вісника» становлять ювілейні рубрики, присвячені як визначним історичним постатям, так і науковим виданням. Зокрема, до 40-річчя журналу «Український історик» (2003. Вип. 173–174) було представлено серію публікацій, що аналізують роль цього видання в розвитку української історіографії.

Аналіз цих публікацій дає можливість виявити декілька аспектів дослідження:

— інституційний (Л. Винар «“Український історик”: 1963–2003 (замітки засновника журналу)») — висвітлення історії заснування та розвитку видання;

— концептуальний (Ю. Макар «“Український історик” і українська історична наука») — аналіз впливу журналу на розвиток історичної науки;

– тематичний (О. Добржанський «Історія України кінця XVII – початку XX ст. на сторінках “Українського історика”») – дослідження тематичного спрямування публікацій;

– персоналістичний (Т. Марусик «Оглоблиана на сторінках журналу “Український історик”», Т. Яценюк «Олександр Оглоблин та розвиток української історичної науки на заході») – вивчення ролі окремих науковців у становленні видання.

Ювілейна рубрика, присвячена 190-річчю Юрія Федьковича (2024. № 2), демонструє інтерес чернівецьких істориків до постаті патрона університету та його ролі в українській культурі та історії.

«Науковий вісник Чернівецького університету. Історія» за 1996–2024 рр. демонструє еволюцію археологічного дискурсу Буковини, формуючи цілісну концепцію історичного розвитку регіону через призму матеріальної культури.

Археологічний напрям започаткували Л. Михайлина та І. Возний, які на основі власних досліджень обґрунтували існування феодалських садиб VIII–IX ст. як південно-західних форпостів Київської держави (1996. Вип. 6–7). Подальші розвідки Л. Михайлини щодо культури Луки Райковецької (2002. Вип. 123–124) реконструювали систему економічних зв’язків східнослов’янського суспільства VIII–X ст., принципово важливих для формування державності.

Дослідження С. Пивоварова та М. Чобанюка (2011. Вип. 583–584) концептуалізували систему міжетнічних відносин регіону через візантійсько-буковинські зв’язки, що дало змогу переосмислити геополітичне становище межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра. С. Пивоваров, аналізуючи християнські культові споруди (2002. Вип. 123–124; 2004. Вип. 229–230), запропонував новий методологічний підхід до інтерпретації сакральної архітектури.

І. Возний систематизував економічний розвиток Північної Буковини XII–XIII ст. (2000. Вип. 96–97; 2008. Вип. 380–381), створивши теоретичну модель господарювання середньовічного населення. Дослідження В. Калініченка та С. Пивоварова щодо військової справи (2011. Вип. 583–584; 2017. № 1) розкрили еволюцію військово-політичної організації регіону.

Новаторським став підхід до вивчення культурно-релігійних уявлень у працях Ю. Мисько про дохристиянські вірування липован (2008. Вип. 380–381) та С. Пивоварова з В. Калініченком щодо вивчення артефактів попередніх епох як об’єктів шанування (2024. № 2).

Комплексний аналіз публікацій виявляє парадигмальний зсув від описової археології до проблемно-орієнтованих досліджень із застосуванням міждисциплінарних методів. Ключовою цінністю опублікованих матеріалів є опора на результати власних археологічних досліджень авторів, що дало змогу переосмислити роль Буковини як контактної зони різних культурних

традицій та сформувавши концепцію безперервності історичного розвитку регіону від раннього середньовіччя до пізнього модерну.

Публікації «Наукового вісника ЧНУ. Історія» формують концептуальну парадигму розуміння Буковини як геополітичного вузла міжцивілізаційних контактів. Історіографічний аналіз виявляє домінування трьох ключових дослідницьких напрямів.

Перший, представлений працями О. Балуха (2008. Вип. 376–377, 2022. № 1), розкриває динаміку геополітичної боротьби за буковинські землі як структуроутворюючий чинник регіональної історії XIV–XVIII ст. Науковець концептуалізував трансформацію регіону з периферійної території в об'єкт стратегічних інтересів європейських держав.

Другий напрям, репрезентований дослідженнями О. Огуя та Б. Тимочка (2008. Вип. 376–377; 2013. Вип. 676–677), інтерпретує соціально-економічні та лінгвокультурні процеси як відображення міжетнічних взаємодій, що сформували унікальну етнокультурну ідентичність Буковини.

Комплексний аналіз документальних джерел, здійснений дослідниками, трансформував інтерпретацію історії Буковини від регіонального наративу до моделі геополітичного пограниччя, що визначає концептуальне значення опублікованих матеріалів.

Аналіз публікацій у «Науковому віснику Чернівецького університету. Історія» (1996–2024) дає змогу виокремити концептуальне осмислення австрійського періоду буковинської історії як трансформаційного етапу, що визначив подальшу траєкторію регіонального розвитку. У дослідженнях сформувалися ключові тематичні напрями, які відображають багатовимірність модернізаційних процесів у регіоні.

В. Ботушанський розробив цілісну концепцію економічної трансформації Буковини, яка охоплює вирішення сервітутного питання (1996. Вип. 6–7), розвиток споживчої кооперації (1998. Вип. 36), промисловий розвиток через призму видобутку корисних копалин (2011. Вип. 583–584) та соціальні рухи як каталізатори модернізації (2010. Вип. 514–515).

Праці В. Демочка та А. Коцура і В. Коцура (1996. Вип. 6–7) концептуалізують Буковину як простір геополітичної конкуренції між імперіями, що зумовило її особливий статус та прискорений розвиток. Дослідження російських планів інкорпорації Буковини (В. Ботушанський, 2004. Вип. 229–230) відображає постійну геостратегічну напругу, яка парадоксально стимулювала соціально-економічний розвиток регіону.

Освітня сфера постає в дослідженнях Л. Кобилянської (2008), Г. Скорейко (1998. Вип. 36) та Л. Шологон (2000. Вип. 96–97) як ключовий механізм національної консолідації. Концептуальне значення мають роботи В. Ботушанського про рецепцію творчості Т. Шевченка (2010. Вип. 514–515) та І. Франка (2022. № 2) на Буковині, які демонструють інтеграцію регіону

в загальноукраїнський культурний простір із збереженням регіональної специфіки. С. Герегова та М. Іванчук (2011) теоретично обґрунтували роль освітян у формуванні національного наративу, що заклав основи української ідентичності Буковини.

Освітній розвиток регіону досліджували Л. Кобилянська, яка проаналізувала організаційно-методичне забезпечення діяльності українських народних шкіл Буковини у другій половині XIX – початку XX ст. (2008. Вип. 376–377), та Г. Скорейко, яка вивчала освітній рівень населення Буковини за урядовими переписами другої половини XIX – початку XX ст. (1998. Вип. 36). Л. Шологон дослідила видавничу діяльність товариства «Українська школа» в Чернівцях у 1887–1914 рр. (2000. Вип. 96–97), а С. Герегова та М. Іванчук проаналізували національну ідею у творчій спадщині буковинських освітян кінця XIX – початку XX ст. (2011. Вип. 583–584).

О. Добржанський зосередив свої дослідження на політичному розвитку регіону, аналізуючи діяльність Радикальної партії Буковини на початку XX ст. (1996. Вип. 6–7; 1998. Вип. 36).

Г. Скорейко (1996. Вип. 6–7; 2014. Вип. 702–703; 2023. № 1) розробила концепцію трансформації православ'я на Буковині від державної релігії до інструменту національної ідентифікації, а також дослідила міжконфесійну напругу як відображення політичних процесів. Дослідження О. Руснака (2018. № 1; 2017. № 2) та М. Чучка (2004. Вип. 229–230) виявляють тенденцію до модернізації релігійних практик під впливом західноєвропейських трендів із збереженням автентичних традицій.

Аналітичне осмислення публікацій у «Науковому віснику ЧНУ. Історія» дає змогу концептуалізувати австрійський період як час парадоксальної модернізації, коли імперська політика створила інституційні передумови для національного відродження. Регіон трансформувався з периферійної території у простір інтенсивної соціально-економічної, культурної та політичної взаємодії, що заклало основи його унікальної ідентичності як мультикультурного пограниччя з виразними рисами європейської модерності.

Наукова концептуалізація Буковинського віча в публікаціях «Наукового вісника ЧНУ» таких авторів, як С. Добржанський (2010. Вип. 514–515); Ю. Макар, О. Масан (1998. Вип. 36); В. Ботушанський (1998. Вип. 36; 2013. Вип. 676–677); О. Добржанський (2014. Вип. 702–703), еволюціонувала від документального опису події до її аналізу як парадигмального феномену в процесі українського державотворення.

Дослідники теоретично обґрунтували три ключові аспекти: інституалізацію політичної суб'єктності буковинських українців; демонстрацію регіональної модифікації загальноукраїнських державотворчих тенденцій; формування соборницької ідеології як альтернативи імперському мисленню. Віче

трансформувалося в історіографії від регіонального явища до символу інтеграції Буковини в загальноукраїнський державотворчий процес.

Аналіз публікацій «Наукового вісника» дає змогу концептуалізувати румунський період в історії Буковини як трансформаційний етап багатовекторної асиметричної інтеграції регіону.

Дослідження І. Піддубного (1996. Вип. 6–7; 2020. № 2) виявляють парадигму політичної централізації із збереженням регіональної специфіки. В. Бурдяк (2008. Вип. 378–379) та В. Пушкарьов (2011. Вип. 583–584) теоретично обґрунтовують дуалістичну природу етнонаціональної політики: від культурної асиміляції до силового контролю дисидентських рухів.

Економічні студії О. Руснака (2010. Вип. 514–515; 2023. № 1) розкривають модель периферійної експлуатації регіону за вибіркової модернізації окремих галузей.

Медичні аспекти, досліджені О. Гучко (2017. № 1; 2023. № 1), С. Героговою (2010. Вип. 514–515) та О. Руснаком (2011. Вип. 583–584), демонструють формування унікальної професійної ідентичності буковинської інтелігенції в умовах румунізації.

Буковина в тоталітарну добу: репресії та соціальні зміни. Аналіз публікацій «Наукового вісника» формує концептуальну парадигму розуміння тоталітарного періоду Буковини як модельного прикладу форсованої трансформації традиційного суспільства.

Дослідження Т. Марусик (1996. Вип. 6–7) про репресії студентства та В. Холодницького (1996. Вип. 6–7) щодо демографічних втрат теоретично обґрунтовують стратегію «соціальної інженерії» як ключового механізму радянізації.

Праці В. Холодницького (1996. Вип. 6–7) про репресії проти місцевого населення, Г. Скорейко (2024. № 1) про голод та Л. Дробіної (2010. Вип. 514–515; 2022. № 2) щодо соціальної політики розкривають дуалістичність державних практик: від репресивно-деструктивних до патерналістсько-інтеграційних, що визначило амбівалентну ідентичність буковинського соціуму в тоталітарну добу.

Історіографічний аналіз сучасного періоду Буковини виявляє комплексне осмислення регіональних трансформацій у контексті державотворення та євроінтеграції. Дослідження О. Муравського (2008. Вип. 376–377), С. Герогової (2022. № 2) та М. Павлюка (2013. Вип. 676–677) формують концептуальне бачення Буковини як регіону, де національна ідентичність та європейські прагнення інтегруються в унікальну соціокультурну модель розвитку прикордоння.

Компаративні дослідження Північної Бессарабії та Буковини представлені в «Науковому віснику» ґрунтовними розвідками соціально-економічного, адміністративного й етнодемографічного розвитку цих історично споріднених

регіонів. Науковці Т. Богачик (2011. Вип. 583–584; 2013. Вип. 676–677), О. Руснак (2013. Вип. 676–677), Я. Бестанчук (2021. № 1) та ін. здійснили комплексний аналіз трансформаційних процесів у ключові періоди: російське панування (1812–1868), австро-угорська окупація (1918), румунський міжвоєнний період та радянська (1940–1941).

Концептуальною особливістю цих досліджень є методологічний підхід до розгляду обох територій як єдиного історико-культурного простору з подібними соціально-економічними структурами, що зазнавали різних адміністративних впливів.

Історіографічний аналіз О. Добржанського (2011. Вип. 583–584) підтверджує формування цілісної наукової концепції дослідження цих регіонів у контексті української державності.

Аналіз публікацій «Наукового вісника ЧНУ» виявляє концептуальне осмислення Буковини та Галичини як інтегрованого соціокультурного простору з мультивекторними взаємовпливами.

Дослідження структуровані за трьома основними напрямками: суспільно-політичні трансформації, культурно-просвітницькі ініціативи й урбаністичні процеси.

М. Гуйванюк (2016. № 1; 2017. № 2; 2017. № 1) сформував системну концепцію ролі української літературної інтелігенції у національному відродженні обох регіонів, розкривши її взаємодію з ключовими інституціями («Просвіта», НТШ) та вплив на розвиток освіти. А. Королько (2013. Вип. 676–677; 2014. Вип. 702–703) через призму діяльності політичних і культурних організацій Покуття («Народна воля», «Снятинський Боян») концептуалізував регіон як сполучну ланку між Буковиною та Галичиною в процесах національної консолідації.

Компаративістський підхід С. Добржанського (2017. № 2; 2019. № 2) до урбаністичних процесів виявив дихотомію загальноімперських тенденцій і регіональних особливостей у міському управлінні та розвитку, що дало змогу реконструювати модернізаційні процеси на рівні міської спільноти суспільства.

Цей історіографічний комплекс демонструє методологічну еволюцію від описовості до концептуального осмислення транскордонних регіональних процесів.

Окремо варто виділити комплекс, присвячений проблемам історії України, де виділяються певні проблемні блоки.

Дослідження Русі-України формують концептуальний дискурс щодо військово-політичних і соціокультурних аспектів ранньодержавного періоду.

Наукові розвідки О. Филипчука щодо русько-візантійських відносин (2008. Вип. 376–377; 2021. № 1) характеризуються методологічним новаторством через застосування критики автентичності джерел та аналізу

символічного виміру міждержавної взаємодії. Дослідник трансформує традиційне сприйняття інституту найманства, інтегруючи його в ширший контекст міжнародних відносин.

Світоглядний вимір державотворчих процесів розкривається у праці М. Юрія про язичницький духовний світ східних слов'ян (2023. № 2), що формує цілісну парадигму розуміння ментальних основ давньоруської державності.

Дослідження литовсько-польської доби концептуально розширюють традиційну парадигму вивчення інкорпораційних процесів через аналіз міжнародних чинників та регіональних вимірів.

Розвідка В. Душак (2008. Вип. 376–377) переосмислює геополітичний контекст включення українських територій до складу Литви, тоді як праці А. Кузя (2011. Вип. 583–584; 2012. Вип. 607–609) реконструюють мікроісторичний вимір діяльності генуезьких колоній у Північному Причорномор'ї, інтегруючи локальні процеси до загальноєвропейської середньовічної системи міжнародних відносин.

Козакознавчі дослідження в «Науковому віснику» відзначаються методологічним плюралізмом і формуванням полісемантичної концепції козацтва як комплексного історичного феномену.

Історіографічний аналіз дає змогу виокремити п'ять взаємопов'язаних парадигмальних підходів, що створюють багатовимірну реконструкцію козацької доби.

Військово-організаційний вимір, представлений працями Д. Ліщука (2008. Вип. 376–377; 2010. Вип. 514–515) та А. Федорука (2002. Вип. 123–124), концептуалізує козацтво як інституційно структуровану мілітарну організацію з розвиненою системою спеціалізованих підрозділів.

Міжнародно-дипломатичний аспект у дослідженнях Л. Дробіної (2014. Вип. 684–685; 2017. № 1) та М. Чучка (2023. № 1) реконструює суб'єктність козацьких формувань у системі міждержавних відносин ранньомодерної Європи.

Конфесійний фактор, проаналізований В. Демочком (2008. Вип. 376; 2010. Вип. 514–515), інтегрує релігійну складову до соціокультурної парадигми козацтва.

Біографістичний підхід Г. Яценюк (2008. Вип. 376–377; 2011. Вип. 583–584; 2014. Вип. 684–685) трансформує персоналістичні дослідження в методологічний інструмент розкриття інституційних і геополітичних процесів через призму діяльності історичних постатей.

Стратегічно-тактичний вимір, розроблений Т. Ковальцем (2013. Вип. 676–677) та М. Нечипоренком (2014. Вип. 684–685; 2017. № 2), застосовує методи військово-історичної реконструкції для аналізу когнітивних моделей прийняття стратегічних рішень козацькими лідерами.

Синтез цих підходів формує комплексну історіографічну модель козацтва як багатовимірного феномену, що поєднував військово-політичні, дипломатичні, конфесійні та соціокультурні аспекти українського державотворення.

Дослідження українського «Довгого XIX століття» формують цілісну парадигму інтелектуальної історії націєтворення через поєднання персоналістичного та інституційного підходів. Драгоманознавчі студії А. Круглашова (1996. Вип. 6–7; 1998. Вип. 36; 2000. Вип. 73–74, 96–97) трансформують аналіз поглядів мислителя на методологічний інструментарій дослідження загальних тенденцій розвитку української політичної думки.

Інституційний вимір націєтворення розкривають праці З. Зайцевої та С. Гаврилюк (2011. Вип. 583–584), аналізуючи організаційні структури національного руху.

Теоретико-методологічне дослідження Н. Громакової (2011. Вип. 583–584) інтегрує ці підходи, пропонуючи концептуальну модель формування національних ідентичностей як багаторівневого соціокультурного процесу.

Історіографічний аналіз публікацій про період 1917–1921 рр. виявляє домінування інституційно-політичної парадигми в дослідженнях державотворення.

Концептуально значущим є вивчення діяльності Центральної Ради в працях О. Довгалець (2014. Вип. 702–703), А. Філінюка (2014. Вип. 684–685) та С. Човіка (2018. № 1), що розкривають процеси формування національної політичної системи.

Конституційно-правовий вимір державотворення аналізується через призму концептуальних розробок М. Грушевського в дослідженнях Ф. Яценюка (2008. Вип. 376–377) та порівняльний аналіз конституційних проектів Директорії УНР у працях А. Пижики (2016. № 1).

Інституційно-організаційні аспекти державного будівництва досліджуються крізь призму соціальної політики С. Кармалюк (2011. Вип. 583–584) та військового будівництва О. Демчучен (2012. Вип. 607–609).

Освітня політика як інструмент формування нової політичної ідентичності розглядається в програмних дослідженнях Н. Ротар (1996. Вип. 6–7; 2000. Вип. 96–97).

Аналіз публікацій «Наукового вісника ЧНУ» виявляє чотири концептуальні напрями досліджень тоталітарної доби: релігійні трансформації — О. Тригуб «Становлення «Живої Церкви» в Україні» (2008 Вип. 376–377); національно-культурні процеси в Західній Україні — П. Дутчак, І. Зуляк, В. Нестеренко (2002. Вип. 123–124; 2008. Вип. 376–377); соціально-демографічні наслідки нацистської окупації — О. Бабіч, В. Фісанов (2024. № 1); політичні трансформації радянського періоду — М. Брегеда (2008. Вип. 376–377),

С. Адамович (2011. Вип. 583–584). Аналіз виявляє методологічну еволюцію від фактографічного опису до комплексних досліджень взаємодії політичних, соціокультурних та економічних чинників у формуванні тоталітарної системи. Систематизація публікацій демонструє поступове розширення джерельної бази та посилення міждисциплінарних підходів у вивченні суспільних трансформацій в умовах тоталітаризму.

Аналіз публікацій «Наукового вісника Чернівецького університету. Історія» виявляє концептуальну еволюцію досліджень сучасної історії України за двома магістральними напрямками. Політичні трансформації презентовані через призму інституціоналізації демократичних практик у працях О. Бойка, У. Гев'юк та Н. Ротар (2004. Вип. 229–230), що розкривають багатомірність електоральних процесів і партійного будівництва.

Проблематика національної ідентичності представлена дослідженнями Г. Скорейко (2008. Вип. 229–230, 376–377), Ю. Макара (2012. Вип. 607–609), С. Герегової і М. Іванчук (2024. № 2), які демонструють трансформацію наукового дискурсу від аналізу міжнаціональних відносин до культурно-ціннісних вимірів ідентичності та геополітичного позиціонування України.

«Науковий вісник Чернівецького університету. Історія» репрезентує фундаментальні та поліаспектні дослідження із всесвітньої історії. Аналіз публікацій із всесвітньої історії виявляє певні концептуальні напрями досліджень, що відображають методологічну еволюцію від описовості до міждисциплінарного синтезу.

Антична історія представлена інтелектуально-культурним напрямом через дослідження медичних практик Єгипту — О. Кожолянка (2024. № 2) та соціально-психологічний аналіз громадянської культури Афін — О. Вар'ян (2023. № 2; 2024. № 1). Історіографічний аналіз вивчення античності в університеті, здійснений М. Чучко (2024. № 1), демонструє рефлексивність наукової традиції в Чернівецькому університеті австрійської доби.

Медієвістичні студії формують два магістральні напрями: релігійна історія та економічна історія. Релігійна антропологія та інституційний розвиток чернецтва розкриваються в циклі публікацій Б. Боднарюка (2000. Вип. 73–74; 2004. Вип. 229–230; 2008. Вип. 380–381). Державно-політичний аспект представлений дослідженнями устрою Тевтонського ордену О. Масан (1996. Вип. 6–7; 2000. Вип. 96–97). Економічна історія розкривається через аналіз господарської ефективності польських фільварків у роботах В. Балуха (2000. Вип. 73–74; 2000. Вип. 96–97; 2002. Вип. 123–124).

Новий час досліджується переважно через геополітичну й імперську проблематику: економічне суперництво імперій — І. Крючков (2013. Вип. 676–677), політична контрабанда на імперських кордонах — С. Ткач (2014. Вип. 702–703), чеська політика в Габсбурзькій монархії — І. Десятничук

(2020. № 1) — формують комплексне розуміння імперської динаміки. Російська історія аналізується через призму селянського самоврядування в дослідженні І. Верховцева (2014. Вип. 702–703) та ідеологічних течій у праці О. Обершт (2014. Вип. 702–703).

Перша світова війна представлена трьома концептуальними підходами: геополітичним — С. Троян (1996. Вип. 6–7), В. Фісанов (1996. Вип. 6–7; 1998. Вип. 36), соціокультурним — Н. Нечаєва-Юрійчук, О. Сич (2000. Вип. 73–74) та етнополітичним — О. Безаров (2024. № 2), що дає змогу виявити комплексність впливу війни на міжнародні відносини, суспільну свідомість та етнічні процеси.

Аналіз публікацій демонструє методологічну трансформацію історичних досліджень від фактографічного опису до міждисциплінарного синтезу (соціальна психологія, економічний аналіз, антропологія), що відображає інтеграцію чернівецьких істориків у сучасний науковий дискурс та їхній внесок у розвиток концептуальних підходів до вивчення всесвітньої історії.

Новаторськими є наукові публікації з новітньої історії. Аналіз означених публікацій з новітньої історії в «Науковому віснику» виявляє три концептуально-методологічні напрями досліджень, що відображають інтеграцію чернівецької історичної школи в сучасний європейський науковий дискурс.

Радянологічні студії характеризуються використанням нових методологічних підходів, зокрема через призму етнонаціональної політики — В. Фесенко (2014. Вип. 702–703) та державно-церковних відносин — В. Милусь (2002. Вип. 123–124), що дає можливість переосмислити радянську модернізацію як складний соціокультурний феномен.

Полоністика представлена різноплановими дослідженнями, які охоплюють процеси державотворення — О. Добржанський (2024. № 1); безпекову складову міждержавних взаємин — Б. Гудь (2024. № 1); окупаційну політику СРСР — В. Бонусяк, (2005. Вип. 272); геополітичні трансформації — А. Вавринюк (2014. Вип. 702–703) та політичні кризи — Л. Шваб (2016. № 1), В. Струтинський (2000. Вип. 73–74). Концептуальним досягненням є відхід від традиційної конфліктної парадигми до комплексного аналізу польсько-українських відносин у ширшому європейському контексті.

Історія європейської інтеграції досліджується через аналіз національного відродження — Ю. Поп (2002. Вип. 123–124); демократичних трансформацій — Т. Мелещенко (2008. Вип. 380–381), політичного устрою Центрально-Східної Європи — О. Сич (2019. № 2) та теоретичних аспектів інтеграційних процесів — Л. Сарафінчан (2008. Вип. 380–381). Ці дослідження формують концептуальну основу для розуміння історичних витоків і перспектив європейської ідентичності України.

Методологічною інновацією публікацій є синтез політичної, соціально-економічної та культурної історії з використанням міждисциплінарних підходів, що дає змогу розглядати новітню історію як цілісний процес трансформації європейського простору.

«Науковий вісник Чернівецького університету. Історія» репрезентує потужний корпус етнологічних студій, що концептуально систематизуються за такими тематичними домінантами: календарна обрядовість — І. Чеховський (2000. Вип. 96–97), Г. Кожоляно (2004. Вип. 229–230), магічно-метеорологічні практики — І. Воротняк, А. Мойсей (2008. Вип. 380–381), сімейна обрядовість — Г. Кожоляно (2002. Вип. 123–124), родильні ритуали — К. Парайко (2014. Вип. 684–685), І. Фіцак (2008. Вип. 380–381) та матеріальна культура — А. Вamuш, Л. Щериля (2008. Вип. 380–381), О. Кожоляно (2014. Вип. 684–685), М. Тарасюк (2023. № 2). Аналіз цього комплексу досліджень виявляє методологічну еволюцію від описової етнографії до комплексних семіотичних інтерпретацій, що демонструє інтеграцію буковинської етнологічної школи в сучасний науковий дискурс.

Отже, «Науковий вісник Чернівецького університету. Історія» впродовж 1996–2024 років постає як унікальна інституційна платформа розвитку історичної науки, що відображає еволюцію наукової думки та трансформаційні процеси українського суспільства.

У цей час відбулася його інституційна трансформація від локального університетського збірника до авторитетного міжнародного наукового журналу, внесеного до міжнародної наукометричної стандартизації.

Методологічними особливостями журналу є: еволюція від описовості до аналітичності; впровадження міждисциплінарних підходів; методологічний плюралізм і критичне переосмислення історичних наративів.

Тематичні пріоритети: поєднання регіональної проблематики із загальнонаціональним контекстом; дослідження ключових періодів української історії; комплексний аналіз соціокультурних та інституційних процесів.

Наукова значущість журналу. Вісник забезпечує: інтеграцію регіональних досліджень у загальнонаціональний науковий дискурс; збереження інтелектуальної пам'яті через висвітлення наукової біографістики; репрезентацію української історіографії в міжнародному науковому просторі.

Подальше вдосконалення видання передбачає: поглиблення міжнародної наукової інтеграції; розширення представництва в наукометричних базах; підвищення імпакт-фактора журналу.

Таким чином, «Науковий вісник Чернівецького університету. Історія» є не лише літописом наукових досягнень, але й потужним інструментом формування сучасного історіографічного дискурсу, що демонструє високий потенціал української історичної науки.